

PIOTR LENARTOWICZ SJ

ELEMENTY TEORII POZNANIA

WYDAWNICTWO WAM
AKADEMIA IGNATIANUM

KRAKÓW 2014

Spis treści

1. O filozofii w ogóle	13
1.1. O filozofii najogólniej	14
1.2. Filozofia czy historia poglądów	16
1.3. Filozofia systematyczna	23
1.4. Programy, punkty wyjścia, metody i wnioski	26
1.5. Filozofia jako program	27
1.6. Filozofia jako metoda	30
1.7. Filozofia jako wnioski	35
1.8. Definicja filozofii	37
1.9. O teorii poznania	43
2. O orientacji, świadomości, pojęciach i języku	53
2.1. Bogactwo treści pojęcia „poznawanie rzeczywistości przyrodniczej”	54
2.2. Orientacja w rzeczywistości	57
2.3. Pojęcia i świadomość	70
2.4. Rola języka w opisywaniu rzeczywistości przyrodniczej	87
2.5. Definiowanie i definicje	101
3. Cechy dynamiki poznawania u człowieka	109
3.1. Abstrakcyjność	110
3.2. Oczywistość	112
3.3. Refleksyjność	114
3.4. Oszczędność (ekonomia)	115
3.5. Nieadekwatność	118
3.6. Epifenomenalność	119
3.7. Obiektywność	120
3.8. Przezroczystość	121

3.9. Ciekawość	122
3.10. Aktywność	123
3.11. Nieprzewidywalność	124
3.12. Integratywność	125
3.13. Kumulatywność	126
3.14. Nieprzekazywalność	127
3.15. Konkluzje	127
4. O akcie krytycznym	133
4.1. „Principium” (zasada) teorii poznawania	133
4.2. Akt krytyczny	134
4.3. Natura błędu i jego dwa rodzaje	136
4.4. Arystotelesowska zasada sprzeczności	141
4.5. Absolutna pewność	155
5. O oczywistości, czyli o podstawowym i ostatecznym kryterium prawdy	159
5.1. Problem prawdy i wiarygodności	159
5.2. Oczywistość	168
5.3. Inne („konkurencyjne”) kryteria prawdy	170
5.4. O wątpliwościach i trudnościach związanych z oczywistością	174
6. Spór o pierwszeństwo istnienia — Materia czy Duch?	177
6.1. Pojęcie materii	179
6.2. Pojęcie ducha	183
6.3. Istotne elementy sporu między materializmem a arystotelizmem-tomizmem	188
7. Spór o mechanizm poznawania	191
7.1. Arystotelesowsko-tomistyczna teoria poznania	194
7.2. Kartezjańska teoria poznania	199
7.3. Fenomenalistyczna teoria poznania	199
7.4. Zależność pomiędzy antropologią a teorią poznania w arystotelizmie-tomizmie	200
7.5. Kartezjańska antropologia i teoria poznania	206
7.6. Teoria poznania i antropologia BERKELEYA	211
7.7. Fenomenalizm materialistyczny (empiriokrytycyzm)	213

8. Teoria Rzeczywistości (ontologia) i Teoria Poznawania	
Rzeczywistości (epistemologia)	217
8.1. Statyczna teoria rzeczywistości	217
8.2. Dynamiczna teoria rzeczywistości	220
8.3. Pluralistyczna teoria rzeczywistości	223
8.4. Pojęcie substancji	229
8.5. Arystotelesowsko-tomistyczna teoria bytu	230
8.6. Porównanie trzech teorii bytu i trzech teorii poznania . . .	239
9. Analiza procesu poznawania rzeczywistości przez człowieka	
— poznawanie zmysłowe i intelektualne	245
9.1. Poznawanie zmysłowe	246
9.2. Poznawanie teoretyczne (intelektualne)	248
9.3. Problem obiektywności opisu rzeczywistości	255
9.4. Rujnowanie zaufania do zmysłów (GALILEUSZ)	263
9.5. Rujnowanie zaufania do zasady przyczynowości (HUME) . .	271
9.6. Zasada doboru warunków obserwacji związków przyczynowo-skutkowych	283
10. O sporze na temat „uniwersaliów”	287
10.1. Wstępne wyjaśnienia terminologiczne	287
10.2. Skąd pochodzą i jaką wartość mają „pojęcia ogólne”? . . .	290
10.3. Problem uniwersaliów w arystotelizmie-tomizmie	292
10.4. Filozofia a rzeczywistość codziennego życia	300
10.5. Dodatkowe wyjaśnienia terminologiczne	304
10.6. Trudności i zarzuty wobec koncepcji uniwersaliów w arystotelizmie-tomizmie	307
11. Spór o obiektywność wiedzy teoretycznej — Immanuel KANT	311
11.1. Pogłębiający się upadek wiary w źródłowy charakter poznania empirycznego	311
11.2. Konsekwencje doktryny KANTA	314
11.3. Punkt wyjścia rozważań i doktryny KANTA	314
11.4. Tok rozumowania KANTA	320
11.5. Kantowski podział sądów umysłu	321
11.6. Estetyka transcendentalna	325
11.7. Analityka transcendentalna	334
12. O braku i nadmiarze krytycyzmu	345

12.1. Gnoza	346
12.2. Teoriopoznawczy problem wiarygodności Pisma Świętego	347
12.3. Bezkrytycyzm Bezczelny i niedocenywanie roli zasady sprzeczności	354
12.4. Ultra-krytycyzm w filozofii	357
13. O „cudach probabilistycznych”	371
13.1. „Cuda przypadku”	374
13.2. Istota problemu „cudów probabilistycznych”	379
13.3. Pojęcie przypadku	381
13.4. Pojęcie chaosu, nieregularności	383
13.5. Teorie prawdopodobieństwa	384
13.6. Analiza „cudów probabilistycznych”	387
13.7. Pojęcie selekcji	396
13.8. Wykrywalność selekcji	397
13.9. Testy statystyczne i poziomy ufności (istotności)	401
13.10. Rozwiązanie problemu „cudów probabilistycznych”	404
13.11. Zakończenie	414
14. O szarlatanerii i o poszukiwaniu przyczyn zjawisk	417
14.1. Odrzucanie pseudo-przyczyn	417
14.2. Poszukiwanie relacji przyczynowych	427
15. O poznawaniu prawa sumienia	435
15.1. Redukcjonizm monizmu materialistycznego	437
15.2. Pluralizm światopoglądu monoteistycznego	440
16. Na czym się oprzeć? (Zdrowy rozsądek? Nauka? Wiara religijna?)	447
16.1. Światopogląd religijny	451
16.2. „Naukowe” poczucie rzeczywistości	459
16.3. Kontrast odpowiedzi religijnej i naukowej	463
17. O relacji między poznaniem naturalnym a wiarą nadprzyrodzoną	469
18. ANEKS 1. O śladach, oznakach i znakach	481
18.1. Ślady i oznaki	481
18.2. Klasyfikacja „zjawisk znaczących”	487

19. ANEKS 2. O informacji i o przekazywaniu zdobytej orientacji	491
19.1. Wieloznaczność terminu „informacja”	491
19.2. Znaki porozumiewawcze świetlików (Lampyridae)	493
19.3. Przekaz orientacji u pszczół	505
20. ANEKS 3. Krytyczne uwagi WOODGERA na temat fenomenalizmu	511
21. ANEKS 4. O przyczynowości i pojęciach teleologicznych	533
21.1. Problem przyczynowości	533
21.2. Parę słów o pojęciach teleologicznych	536
22. ANEKS 5. Uzupełnienie do kwestii sceptycyzmu	545
Literatura	551
Indeks osób	565
Indeks rzeczy	571